

Aanvullende notitie - Onderhoud en verduurzaming Dorpskerk te Bodegraven

Aanvullende notitie met betrekking tot het onderhouden, verduurzamen en wijzigen van interieuronderdelen van de Dorpskerk te Bodegraven.

Inleiding

De Dorpskerk te Bodegraven - ook wel de St. Galluskerk - werd in rampjaar 1672 grotendeels verwoest. De herbouwde kerk - met een volledig herbouwd schip - werd in 1674 opgeleverd en in 1761 werd in de kerk het orgel met sierlijke kas in Lodewijk XV-stijl gerealiseerd. In de 19de- en 20ste eeuw volgden diverse kerkuitbreidingen en ingrijpende restauraties, waarvan de laatste grondige restauratie door architect Piet van der Sterre tussen 1968-1973 plaatsvond (1968-71 kerkgebouw en 1971-73 kerktoren met zijbouwen).

Gezien het feit dat de laatste restauratie ruim 50 jaar geleden heeft plaatsgevonden, is de kerk vanzelfsprekend toe aan onderhoud en verduurzaming. Ook het herindelen van het interieur ten behoeve van vermeerdering van het aantal zitplaatsen voor de groeiende kerkgemeenschap vormen een belangrijke drijfveer voor de kerkgemeenschap en de planontwikkelaar-architect voor het uitvoeren van de plannen. In het kader van deze werkzaamheden werd besloten een onafhankelijke bouwhistorische verkenning met waardenstelling op te stellen, hetgeen deze zomer werd uitgevoerd. Voorliggende notitie betreft een aanvulling op de bouwhistorische verkenning van de Dorpskerk te Bodegraven, waarin de geplande onderhoudswerkzaamheden, verduurzamingsmaatregelen en wijzigingen in het interieur puntsgewijs worden behandeld en getoetst aan de bevindingen voortkomend uit het bouwhistorisch onderzoek.

Uitvoeren van regulier onderhoud

De in de plannen opgesomde onderhoudswerkzaamheden – voornamelijk plaatselijk herstel aan het metselwerk en pleisterwerk, houtrotherstel van de kozijnen, het uitvoeren van onderhoudsschilderwerk en herstellingswerkzaamheden aan goten en dakbedekking - vallen onzes inziens alle onder sobere, pragmatische ingrepen, die bijdragen aan het duurzaam, toekomstbestendig behoud van het kerkgebouw.

Vervangen van de vloerverwarming

De huidige vloerverwarming dateert uit de restauratie van 1968-71; gedurende deze ingreep werd de gehele vloer van het koor en schip verwijderd en slechts gedeeltelijk weer teruggeplaatst. De zerken werden hierbij willekeurig herplaatst en liggen niet meer op hun oorspronkelijke plek. Een deel van de oudere plavuizen werd teruggeplaatst – volgens het bestek zo'n 80m² - bestaande uit de grotere hardstenen plavuizen aan de oostzijde van het schip, en zo'n 240m² werd aangevuld met nieuwe hardstenen plavuizen uit Naamse steen - zoals ook omschreven in bestek. De houten hellende kerkvloeren keerden na de restauratie niet terug en het middendeel van het schip, het koor en de zijbeuken van de toren werden bestraat met cementtegels.

Naast het feit dat het verouderde vloerverwarmingssysteem ontoereikend, gebrekkig en niet energiezuinig is, is de lekkage van het huidige systeem onwenselijk en kan op termijn schadelijk zijn voor bouw- en interieuronderdelen van de kerk (optrekkend vocht, houtrot). Vervanging is om deze reden zelfs wenselijk.

Omdat de huidige vloerafwerking grotendeels uit 1968-1971 dateert heeft deze een lagere monumentwaarde (positief) en is vervanging van de vloerverwarming met herplaatsing van de bestaande hardstenen plavuizen en zerken uit bouwhistorisch oogpunt goed mogelijk.

e-mail: info@weversvanluipe.nl

Verduurzaming verwarmingsinstallatie

Het voorstel om een lucht-water warmtepomp met een buitenunit aan de CV-installatie toe te voegen ter plaatse van de zolder van de consistorie en hiervoor een buitenruimte in de vorm van een loggia bij de reeds bestaande installatieruimte te realiseren is vanuit het oogpunt van het monument niet ideaal, vanuit verduurzamingsoogpunt echter begrijpelijk. Deze ingreep betreft een ingreep in de hoofdvorm van de kap uit 1829, tegelijkertijd betreft het een ingreep die niet zichtbaar vanaf de openbare ruimte is. De plaatsing van deze buitenunit is daarmee - onzes inziens - tactisch gekozen. Indien de kapsanten en kapconstructie uit 1829 zoveel mogelijk intact worden gelaten en aandacht wordt besteed aan een correcte afwatering van de loggia is deze ingreep - onzes inziens - uit bouwhistorisch oogpunt acceptabel.

Plaatsen van binnen-voorzetramen

Vanuit hedendaagse standaarden is het plaatsen van binnen-voorzetramen (interieurzijde) voor de beperking van koudeval te begrijpen. Vanuit het bouwhistorisch oogpunt kwamen alle aanwezige vensters in koor, schip, toren en zijbeuken van de toren gedurende de restauratie van 1968-1973 tot stand. Hierbij werd beoogd om naar de toestand uit 1674 terug te restaureren, waarbij veel aandacht werd besteed aan de detaillering, bestaande uit onder andere houten kozijnen met uitvoerige profileringen, gebogen roeden en getrokken en/of gekleurd glas ter plaatse van het schip en de zijbeuken van de toren en gemetselde montansen en traceringen met glas-in-lood ter plaatse het koor. Hoewel de vensters van beperkte ouderdom zijn, bezitten deze een positieve monumentwaarde vanwege het vakmanschap voortkomend uit de restauratievisie. Door toepassing van de achterzetramen blijven de vensters van de restauratie van 1968-1973 behouden, hetgeen uit bouwhistorisch oogpunt akkoord is. Indien voorzetramen aan interieurzijde worden geplaatst is het onzes inziens van belang, dat de dimensies van de houten kaders en staalprofielen van de ramen slank worden uitgevoerd - dan wel tot het minimum worden beperkt. Tot slot is ook de kleurstelling - zo onopvallend mogelijk - van de voorzetramen en raamindeling afgestemd op de verschillende types bestaande vensters cruciaal.

Plaatsen van een tochtsluis

Het plaatsen van een tochtsluis in de vestibule van de toren tegen de bestaande tussenvloer, betreft een reversibele ingreep en is vanuit bouwhistorisch oogpunt geen bezwaar, mede vanwege het transparante karakter waardoor het weinig invloed heeft op de ruimtelijke beleving van de torenvestibule.

Wijzigen van interieuronderdelen

Deze plannen omvatten het verplaatsen en/of herschikken van enkele roerende en/of spijker- en nagelvaste interieuronderdelen, hetgeen zich al meermaals in de (bouw)geschiedenis van de kerk heeft voorgedaan en bovendien reversibel is. Om deze reden bestaan er vanuit het bouwhistorisch onderzoek geen bezwaren voor het wijzigen van de kerkindeling, hetgeen een wezenlijk onderdeel is van de cultuurhistorische - en liturgische ontwikkeling van de Dorpskerk.

Verwijderen van het koorschot

Uit het bouwhistorisch onderzoek is gebleken dat het ensemble koorschot en orgel met orgelwand (tot stand gekomen in fasen in ca. 1674, 1761-1772 en 1837) een wisselwerking teweegbrengt die zorgt voor een uniek en zeldzaam kerkinterieur en daarmee sterk bijdraagt aan de hoge monumentwaarde van het interieur. Vanuit monumentenoogpunt is het verwijderen van het koorschot

niet acceptabel, uit liturgisch standpunt – met oog op de groeiende kerkgemeenschap – is deze ingreep te begrijpen. Deze kwestie is en blijft een complexe, die ook al in 1968-71 een grote discussie aanwakkerde, waarbij de visie van monumentenzorg uiteindelijk de overhand kreeg. Idealiter kan men in door middel van een creatieve oplossing tot een gulden middenweg komen. Wellicht is het koorschot weer dieper het koor in plaatsen, de deuren in geopende toestand houden of het openen van enkele panelen - *en deze goed bewaren!* - een oplossing. Gedurende de bouwgeschiedenis werd het interieur met preekstoel, koorschot, doophekken, zit- en luifelbanken, het liturgisch centrum in zijn algemeenheid, al meerdere malen herschikt, verplaatst, dan weer teruggeplaatst naargelang de grootte van de kerkgemeenschap. Reversibiliteit vormt hierbij de leidraad en indien dit in de toekomst wordt doorgezet zien wij – onzes inziens – geen grote bezwaren met betrekking tot het weloverwogen aanpassen van het koorschot en de heroriëntatie van zitbanken, stoelen en het liturgisch centrum.

Aanbrengen (terugbrengen) van een extra (vlucht)uitgang aan de zuidoostkant koor

Gezien het hier het heropenen van een oudere doorgang (van voor 1968-71) in het koor betreft, waardoor geen oudere bouwmuren of –onderdelen worden aangetast, is het creëren van een extra vluchtroute op deze plek – indien noodzakelijk vanwege het aantal bezoekers - een logische, aanvaardbare keuze. Het is daarbij van belang dat de doorbraak enkel de voormalige opening omvat en er wordt gezocht naar een passende buitendeur die passend is bij het kerkinterieur en -exterieur.

Terugbrengen doorgang (van voor 1968-71) tussen consistorie en schip

Gezien het hier het heropenen van de oorspronkelijke doorgang uit 1829 van en naar de consistorie betreft, wordt dit - onzes inziens - vanuit de optiek van het monument aangemoedigd. Op deze manier wordt de consistorie weer meer bij de kerk betrokken, zoals vanaf de bouw in 1829 de intentie was.

Inrichten gebedsruimte

Voor het inrichten van de zuidelijke torenaanbouw (volledig opnieuw opgetrokken in 1971-73) tot gebedsruimte hoeven geen aanpassingen aan het interieur te worden verricht. Bovendien zal de functiewijziging de ruimte meer bij de kerk betrekken, hetgeen een positief effect heeft op het onderhoud en draagvlak van deze ruimte.

Besluit

Bovengenoemde afwegingen dienen voorgelegd te worden aan het bevoegd gezag – in casu de Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit van de Omgevingsdienst Midden-Holland. Het is aan de Omgevingsdienst Midden-Holland om dit bijzondere onderhouds- en verduurzamingsplan nader te beoordelen en hierover een definitief advies te geven. Moge de genoemde bouwhistorische verkenning en deze notitie hierbij voldoende gegevens bieden om dit advies te kunnen verstrekken en om een verantwoorde en duurzame restauratie te kunnen gaan starten.

Utrecht, 16 juli 2025

e-mail: info@weversvanluipe.nl